

Bursa’da 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların cephe kimlikleri

Timur Kaprol¹

Konu Başlık No: 5 Çatı ve Cephe Sistemlerinde Görsel Etki

ÖZET

Mimarlığın her döneminde binalar toplum kültürünün ürünü olmuştur. Sosyal, ekonomik, politik, ideolojik bütün bileşenlerin mimari düşüncüyü olgunlaştırmasının yanı sıra toplumun teknolojik seviyesi, coğrafi konum ve malzeme seçimindeki imkânlar mimariyi etkilemiştir. Ataerki aileden çekirdek aileye dönüşüm ve hızlı nüfus artışı konut ihtiyacındaki talep artışı ya da çağdaş gereksinimler Türk ailesinin ihtiyacını karşılayan plan şemasının değişimine neden olmuştur. Zamandan kazandıran yapım teknolojisi binaların dış cephelerinin karakterine kadar pek çok farklılığı getirmiş, bu tür farklılaşmalar sosyal, ekonomik, ideolojik etki üçgeninde gelişmiştir. Böylelikle mimari kendi içinde bir birlik ve bütünlüğe ulaşarak toplum verilerinden gelen toplumsal koşullara özgü bir sentez oluşturmuştur. Bu sentezde toplumun her ögesi, her kurumu ve her sınıfı için geçerli olan semboller mimarlar tarafından benimsenerek ortak değer yargıları ile yaratıcı düşünceye aktarılmıştır.

Bursa’da çağdaşlaşma olgusunun getirisi olan toplumsal değişim ile konut mimarisinde de karşılaşılır. 1930-1950 yılları arasında Türkiye’de etkili olmuş iki mimari yaklaşım ile karşılaşılır. İlkinde fonksiyonun ve rasyonelliğin ön planda tutulduğu, yalın cephe anlayışının egemenliği savunulmuştur, ikincisinde ise geleneksel mimarlığımızın biçim, tasarım, düzenleme ilkelerinden, bina gereçlerinden ve üslup özelliklerinden esinlenilmiştir. Bursa’da incelenen konutlarda her iki anlayışın etkisinde konut binaları ile karşılaşılır. Bu nedenle, bildiride yabancı, akım, stil ve eğilimlerin etkisi ile karşılaşılan konut binaları beraberinde Ulusal ve Yerel etkilerin karşılaşıldığı binaların da, iç-dış ilişkilerinin algılanmasında felsefi (anlam), sosyal (iletişim-kimlik), psikolojik (algı-estetik) boyutların rolü irdelenecektir.

Bursa’nın kentsel geçmişinin 1930-1950 yılları arasında yer alan dönemine ışık tutacak bildiride, kentlin sözü edilen döneminde inşa edilmiş mimari mirasının bir bölümünün günümüzde de yaşadığını ortaya koyacaktır. İncelenecek binaların konut işlevlerini günümüzde devam ettirmeleri koşulunun, çalışmada belirleyici olması planlanmaktadır.

Bursa kentinin kültürel sürekliliğinde yer alan değişimin göstergesi olan bu binalar, inşa edildikleri dönemde strüktürel yeniliklerin öncüsü olmuşlardır. Kargir yığma ve betonarme karkas taşıyıcı sistemin Bursa’da ilk örnekleri olan binalar, dönemin akılcı çözümlemesi ve toplumsal beğenisini yansıtır. Bu binalar strüktürel olarak, gelenekselden farklılık göstermeleri yanı sıra, planlamalarında gelenekselden gelen merkezi sofa çözümlerini ve mabeyin odalarını anımsatan dıştan girişli odalı olmaları, mekânsal kurgularında olduğu gibi cephe karakterlerinde de özgün oluşumlar getirir. Bu nedenle binaların sınıflandırılmasında tipoloji yöntemi kullanılarak, az sayıda bileşen kuralından hareketle, biçim çeşitliliğine ulaşılması hedeflenmektedir. Bu kuramsal yaklaşım ile bu dönem sivil mimarlık örneklerinden olan konutlar makro ve mikro formda tanımlanarak sınıflandırılacaktır. Yapım yılları 1930-1950 yılları arasında yer alan bu konutlar, örnekler üzerinden beş ana grupta değerleri tespit edilerek, bu değerleri bağlamında incelenecektir.

ANAHTAR KELİMELER

Bursa, cephe, kimlik, 1930-1950, görsel analiz.

¹ Timur Kaprol, Trakya Üni. Müh.-Mim.Fak, Mimarlık Bölümü,
Tel: 0 284 225 69 92, Fax: 0 284 225 69 95, email: timurkaprol@trakya.edu.tr

1.Giriş

Ekonomik, sosyal ve kültürel geçmiş her kentin mimari oluşum çizgisini tanımlar. Kentin gelişimi incelenmeden yapılan müdahaleler, kentlerin çarpık yapılaşmasına neden olmuştur. 1950’li yıllara kadar T.B.M.M’ nin çıkardığı, kalkınmacı kanunları ile nitelikli denebilecek ve o yılların çağdaş gereksinimlerine cevap veren binalar, kentlerimizde mimarlar tarafından tasarlanarak inşa edilmiştir. Cumhuriyet sonrası, Türkiye’de ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yaşanan değişim, XIX. yüzyılda görülen batılılaşma ile başlamış, XX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, kentlerimizin görüntüsünü değiştirmiştir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Avrupa’dan ülkemize davet edilen mimarlar, ülkemize batılı akım ve eğilimleri yansıtan binaları kazandırmışlardır. Ülkemizde, mimarlık okullarında görev alan bu mimarların yetiştirdiği öğrenciler de bu ustaların izinden gitmiştir. Sonuçta mimaride iki genel eğilim ile karşılaşırız. İlk eğilim batılı stil ve akımların etkisinde inşa edilmiş binalardır(1), (2). İkinci eğilim ise geleneksel mimarimizden alınan öğelerin batılı akım ve eğilimlerin etkisinde inşa edilmiş binalardır(3), (4). Kentlerimizin tarihinde, inşa edildikleri dönemin ekonomik, kültürel ve sosyal yapılanmasının ürünü olan bu binalar, koruma kapsamında olmadığı için hızla yıkılmakta ve yok olmaktadır.

XX. yüzyıl ortalarında Türkiye’de yaşanan hızlı kentleşme öncesinde inşa edilmiş bu binaların plan tipi değişen Türk aile yapısını da yansıtır. 1930–1950 yılları arasında kalan dönemde batılı akım ve eğilimlerin etkisinde inşa edilen binalar ülkemizde bu dönem de mimarimizdeki gelişimin göstergesidir. Yapım yılları itibari ile ait oldukları dönemin toplumsal beğenisini, ekonomik imkânlarını ve kültürel oluşumunu yansıtan bu binalar, birer mimari belge niteliği taşırlar.

Bu araştırmanın temelinde yer alan sorun, sosyal yaşantının mimari belgelerinden olan XX. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş konutların, günümüzde de yaşadığını ortaya koyarak, koruma altına alınmaları ve bilimsel platforma kazandırılmaları gereğidir.

Bursa’da yer alan incelenen binalar kentin mimari mirasının tarihi ögesidirler. Türkiye Cumhuriyeti’nin modernleşme ve çağdaşlaşma için batıya açılmasının gerekliliği, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gelişmede önemli bir rol oynamıştır. Kent merkezlerinin rant değerinin yükselmesi, Bursa’nın tarihi merkezinde bina erozyonunu getirmektedir. Kent bir yandan yeni yerleşim alanları ile büyümekte, diğer taraftan ise mevcut konutlar işlev değiştirmekte veya yıkılarak yerlerine yeni binalar inşa edilmektedir. Bu oluşum, kentteki yaşantının ürünü olan kültürel mirasın belgelerinden olan söze konu olan konutların yok olmasına neden olmaktadır. 1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na ait yasa gereğince koruma kapsamı dışında kalan Erken Cumhuriyet Dönemi sonrasında (1930–1950 yılları arasında) inşa edilmiş konutlar yok olmaktadır.

2.Bursa’da Mimari Gelişim (Cumhuriyet Sonrasından- XX. yy Ortalarına kadar)

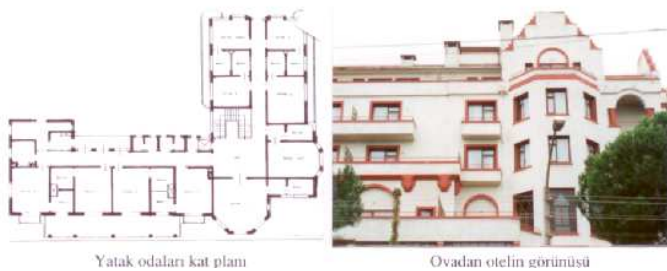
Mimarlığın her döneminde binalar toplum kültürünün ürünü olmuştur. Sosyal, ekonomik, politik, ideolojik bütün bileşenlerin mimari düşüncüyü olgunlaştırmasının yanı sıra toplumun teknolojik seviyesi, coğrafi konum ve malzeme seçimindeki imkânlar mimariyi etkilemiştir. Ataerkil aileden çekirdek aileye dönüşüm ve hızlı nüfus artışı konut ihtiyacındaki talep artışı ya da çağdaş gereksinimler Türk ailesinin ihtiyacını karşılayan plan şemasının değişimine neden olmuştur. Zamandan kazandıran yapım teknolojisi binaların dış cephelerinin karakterine kadar pek çok farklılığı getirmiş, bu tür farklılaşmalar sosyal, ekonomik, ideolojik etki üçgeninde gelişmiştir. Böylelikle mimari kendi içinde bir birlik ve bütünlüğe ulaşarak toplum verilerinden gelen toplumsal koşullara özgü bir sentez oluşturmuştur. Bu sentezde toplumun her ögesi, her kurumu ve her sınıfı için geçerli

olan semboller mimarlar tarafından benimsenerek ortak değer yargıları ile yaratıcı düşünceye aktarılmıştır.

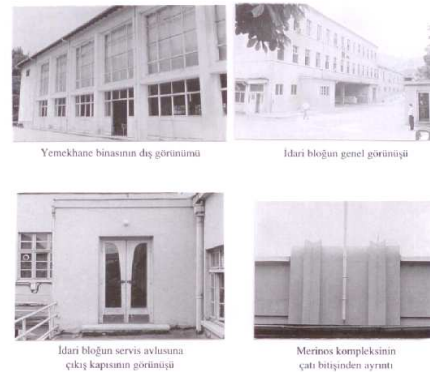
Bursa kentinin kültürel sürekliliğinde yer alan değişimin göstergesi olan bu binalar, inşa edildikleri dönemde strüktürel yeniliklerin öncüsü olmuşlardır. Kâgir yığma ve betonarme karkas taşıyıcı sistemin Bursa’da ilk örnekleri olan binalar, dönemin akılcı çözümlenmesi ve toplumsal beğenisini yansıtır. Bu binalar strüktürel olarak, gelenekselden farklılık göstermeleri yanı sıra, planlamalarında gelenekselden gelen merkezi sofa çözümlerini ve mabeyin odalarını anımsatan dıştan girişli odalı olmaları, mekânsal kurgularında olduğu gibi cephe karakterlerinde de özgün oluşumlar getirir.

2.1 Yabancı Akım, Stil ve Eğilimlerin Etkisi ile Karşılaşılan Binalar

Modern mimarlık akımları etkisinde 1930–1950 yılları arasında yer alan periyotta, Bursa’nın mimari mirası ile harmanlanarak, tasarlanmış ve inşa edilmiş, incelenen döneme ait çağdaş konut binaları beraberinde kentte bu dönemde inşa edilmiş Sümerbank Merinos Fabrikası, Kamu Binaları ve Banka Binaları gibi binaların tümünde mimari bir dil birliğinden söz edilmesi kaçınılmazdır. XX. yüzyıl ortalarına kadar olan zaman dilimi incelendiğinde Türkiye’de uygulanan modern ve çağdaş mimarlık ilkelerinin Bursa’da konut mimarisini etkilediği görülür. Cumhuriyet ile birlikte gelen Avrupa’ya bilinçli bakma konusunda gelişen tutum değişikliği, o dönemde Avrupa’da yaygın olan Bauhaus kökenli fonksiyonalist ve rasyonalist düşünceler mimari tasarımda etkin olmuştur. Savaş koşullarının getirdiği kısıtlamalar sonucu konut mimarlığının o dönemde sade ve ekonomik olması yanısıra her türlü çağdaş konfora cevap verebilmesi ön planda tutulmuştur. Mimaride sadece konutta değil diğer binalarda da sadelik, ekonomiklik ve rasyonellik ön plana çıkmıştır. Geleneksel konutta görülen orta mekân, bu dönem çağdaş konutunda da çok maksatlı kullanım alanı haline gelmiştir. Kendisini çevreleyen mekânların fonksiyonlarında farklılaşma olduğundan sofa toplanma ve oturma mekânı olmak yanı sıra bir dağılım ve geçiş alanı özelliğini sürdürmüştür (5). İncelenen konutlar taş, tuğla ve betonarme gibi kalıcı malzemeler ile üretilmiştir. Geleneksel konuta göre banyosu, tuvaleti, mutfağı evin içinde olan, buzdolabı gibi elektrik ev aletleri için yer isteyen plan şeması ortaya çıkmıştır. Konutların bölümleri her amaca hizmet edebilecek odalar yerine belirli fonksiyonları karşılayacak nitelikte tasarlanmıştır.

Çelik Palas Oteli *G.Mongeri-H.Tümer 1930-1932*

Sümerbank Merinos Fabrikası *1938*

Resim 1-) Bursa’da Yabancı Akım, Stil ve Eğilimlerin etkisinde inşa edilmiş bina örnekleri (6)

2.2-) Ulusal ve Yerel Etkilerin Karşılaştığı Binalar

Sivil mimarlardan etkilenen Türkiye'deki XX. yüzyıl ortalarındaki mimarlık düşüncesinde ki liberalleşme, sosyal konulara eğilim, mimarlık sorunlarının bilimsel yöntemle çözümlenmesi döneme imzasını atmıştır (2). Cumhuriyet sonrası Bursa'da görülen sivil mimarlık örneklerinde atıf yapılması, hem tasarım hem de biçimsel olarak, bir sentezi mimariye getirmiştir. Bu dönem binaları fonksiyonları bağlamında oluşan taşıyıcı sistemleri ve dış cephelerine yansıyan biçimleri ile bu sentezin diğer bir yansıması olmuşlardır. Bursa da yer alan Yapı Kredi Bankası ve Türkiye İş Bankası geleneksel sivil mimari orijinli imgelerin, modernize edilerek kullanıldığı binalardır. Bu binalardan Türkiye İş Bankası binasının ön cephesinde yer alan portikli giriş ve pencere nispetleri geleneksel mimarimizin anıtsal ölçekli binalarına atıfta bulunur. Yapı Kredi Bankasının cephesinde de yine geleneksel konutun cephelerinde görülen kafesli pencereleri çağrıştıran pencere tasarımı ile sivil mimariye atıfta yapılmıştır.

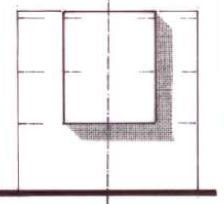
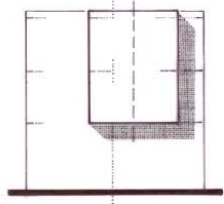
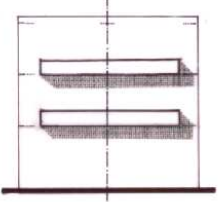
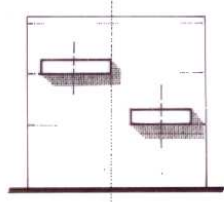
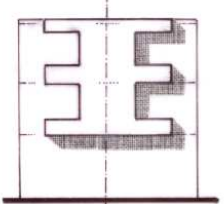
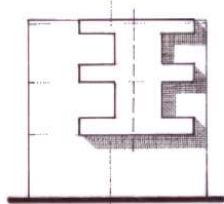
Resim 2-) Bursa'da Ulusal ve Yerel Etkilerin görüldüğü bina örnekleri (7)

Bu dönemde inşa edilen hizmet binaları yanı sıra, konut mimarisinde de benzer yaklaşımlar ile karşılaşmıştır. 1950'li yıllarda tarihselciliğe öykünen mimarlık düşüncelerinin yerini bilinçli bir çevre koşullarını değerlendirme anlayışı almıştır. Cumhuriyet ile birlikte mimaride tüm Türkiye'ye yayılma düşüncesinin egemen olduğu ve sadece çağdaş eğilimlerin sadece resmi devlet binaları ile çeşitli kentlere götürülmediği, aynı zamanda çağdaş malzeme ve taşıyıcı sisteme ait araç-gereçler ile birlikte teknik olanaklar da tüm ülke genelinde sunulmuştur. Bu gelişme ile Bursa'da incelediğimiz dönem binalarında da karşılaşmıştır.

3. Cumhuriyet Sonrası Bursa Konutunun Cephe Özellikleri (XX.yy ortasına kadar)

Çalışmada incelenen elli üç adet konut seçilmiştir. Bu konutlar, kentte Cumhuriyet sonrası şehircilik gelişmelerini kapsayan ve irdelenen dönemde inşa edilmiş binaların yoğun olarak yer aldığı ve kenti doğu-batı istikametinde bağlayan ulaşım eksenini üzerinde yer alanlardan seçilmiştir. Bu eksen Yeşil semti ile Çekirge semtini bağlayan ulaşım eksenidir. Sırası ile eksen İpekçilik, Setbaşı, Heykel, Hanlar Bölgesinin bir bölümünü Altıparmak, Kültürpark ve Çekirge semtlerinden geçer(8). Yaşanan sosyal değişim beraberinde bu dönemde açılan ve genişletilen, bu ulaşım eksenini, gerek yapılanması ile gerekse üzerinde o dönemde inşa edilen binaların yer alması ve kentsel oluşumu ile Bursa'nın kentsel sürekliliğinin de bir belgesidir. Bu nedenle incelenen konut örnekleri bu eksen üzerinde yer alan binalar ve bu eksene açılan İpekçilik Caddesi gibi diğer ulaşım eksenini bileşenleri üzerinde yer alanlardan seçilmiştir. İncelenen konutların cephelerinde girinti ve çıkıntıların önemli yer bir tutum sergilediği gözlenmiştir. Bu oluşum paralelinde konutların büyük çoğunluğunda kapalı, açık ve kapalı

ve de sadece açık olmak üzere 3 türde çıkma yer aldığı ile karşılaşılır. Kapalı çıkmada iki ayrı özellik görülür, bunlardan biri odanın cepheden tamamen dışarı taşması, diğeri odanın genişliğinden daha dar bir kısmın cepheden dışarı taşmasıdır. Açık çıkmaların yaşama mekânlarının önünde yer aldıkları ve sokak cephesinde dış mekâna açıldıkları görülür. Kapalı+açık çıkma, her iki türün bir arada kullanılması ile oluşur. Kimi konut örneğinde ise çıkma yerine içe çekilme ile loca oluşumu ile de karşılaşılır. Çıkmaların tüm katlarda kendi içinde simetrik tutum gösterdiği, kapalı çıkma içinde yer aldığı oda sayısı cephe genişliğine ve parsel konumuna bağlı olarak çıkmanın biçimlenişini belirlemiştir. Köşe parselde yer alan konutların çıkmalar eğrisel formeldur. Çıkmanın kat adedi, yer alan oda sayısı çıkmanın düşey biçimlenişini meydana getirir. Çıkmalar cephede yer alışlarında simetrik tutum yanı sıra asimetrik tutumda sergilerler(9).

		ÇIKMANIN CEPHEDE KONUMU	
		Simetrik	Asimetrik
ÇIKMA TÜRLERİ	Kapalı Çıkma		
	Açık Çıkma		
	Kapalı+Açık Çıkma		

Resim 3-) Bursa'da Cumhuriyet Sonrası dönemde inşa edilmiş konutların cephelerinde, çıkmaların yer alışlarına ait tablo

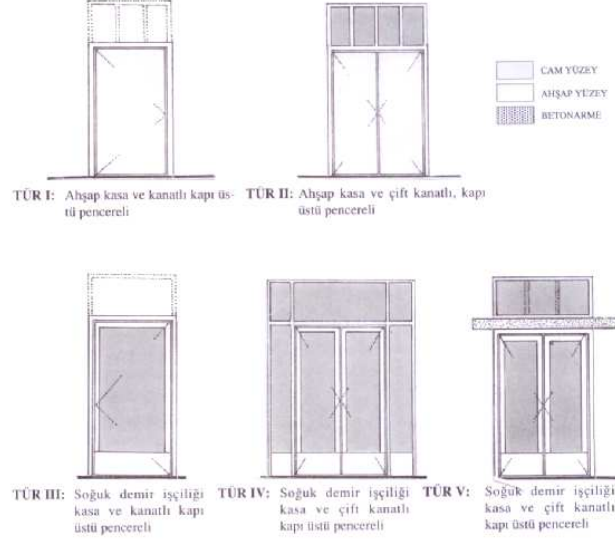
3.1.Cephe Elemanları

İncelenen dönem konutunun cephe elemanlarının ayrıntıları soyutlanarak bakıldığında kapı-kapı üstü penceresi-pencere-alınlık ve çatı bitişleri- balkon korkulukları-silmelerin ortak özellik gösterdikleri görülür.

Kapılar; Sadeliğin ön plana çıktığı örneklerin yanı sıra süslemeli motiflerin yer aldığı kapı örnekleri ile de karşılaşılır. Binaların bir kısmında sokak kapısına niş içinde yer verilmiş, diğer kısmında ise cephe yüzeyinde niş kullanılmadan yer verilmiştir. Kapı üstü penceresi kapı ile birlikte olabildiği gibi, kâgir lento ile kapıdan ayrılmış olan örneği de mevcuttur. Bu lento ile birlikte dökülmüş betonarme saçaklar kapılara özgünlük kazandırmıştır. İki kanatlı veya tek kanatlı olan kapı kanatları, ahşap veya soğuk demir işçiliği ürünü metal malzemeden inşa edilmiştir. Ahşap kapı kanadının tamamı masif olabildiği gibi camlı kısım altında demir doğrama da görülen 1/5 veya 1/6 oranında masif bir bölümün

yer aldığı örneklerde görülür. Kanatlar üzerindeki camlı kısımlar ise, havalandırma amaçlı açılabilir kanat şeklindedir. Bu kanatların dış kısımlarında dekoratif demir çerçevelere yer verilmiştir.

Kapı üstü pencereleri; Giriş ekseninde üç ayrı şekilde kullanılmış bu pencerelerin ilki, kapı boşluğunda kapıdan ayrı olarak yer alır. İkincisi kafa penceresinin kapı ile birlikte bir bütün oluşturduğu şekil ve üçüncüsü de kafa penceresinin bir lento ile kapıdan ayrıldığı şeklidir. Doğal ışığın iç mekâna alındığı bu pencerede buzlu veya şeffaf cam yüzeyin dışına, soğuk demir işçiliği ürünü dekoratif çerçevenin yerleştirildiği ile karşılaşılır(10).

Resim 4-) Kapı üstü pencerelerinin kapı üzerlerinde yer alışı çeşitleri

Pencereler; Bauhaus ve Uluslararası Üslup'ta hâkim olan iki gözün yan yana olması ve ufuk çizgisinin yatay bir çizgide devam etmesi, dış görüntünün mekâna kesintisiz alınması fikri, yatay nispetli pencere açıklıklarını mimariye getirmiştir. Dünyada ve ülkemizde bu dönemde yaygın olarak görülen yatay nispetli pencere açıklıkları ile Bursa'da konutlarda karşılaşılır. Pencerenin yatay nispette gelişimine imkân veren pencere açıklığının üstten sınırlayan betonarme lento veya kiriş olmuştur. Cephede yatay hatlı pencereler yanı sıra düşeyde duvar parçası ile bölünmüş pencereler de yer alır. Taşıyıcı sistemdeki gelişmeler, mimaride pencere açıklığına ve pencere çeşitliliğine imkân tanımıştır. Cephede kullanım açısından alanlarına göre pencereler; köşe penceresi, kapalı ve açık pencere çıkması olarak isimlendirilebilir. **Köşe penceresi;** konutta döşemelerinin betonarme inşa edilmesi, açıklık geçilmesindeki sınırlılığın kısmen kalkması sonucu, özellikle çıkmalarda pencereler arasındaki düşey duvar elemanlarını cepheden kaldırılmasına imkân vermiştir. Pencere doğramaları bu düşey bölücülerin yerini almıştır. Böylelikle köşe dönüşlerinde pencere doğramasına yer verilerek, cepheden konut içerisine alınan ışık ve hava miktarı artırılmıştır. Köşe pencereleri konutta, köşe kısımlarda ve girişlerde de yer alır. Taşıyıcı sistemin getirdiği rahatlık köşe çözümünde form çeşitliliğine imkân vermiştir. **Pencere çıkması;** Cephenin oda genişliğinde, odadan küçük genişlikte taşma yapan ve parapet yüksekliğinin üzerinde yer alan çıkmadır. Bu çıkma ile bir konutta karşılaşılmasıdır. Kapalı ve üzeri saçaklı olan bu çıkmanın önünde demir çubuklardan bir parmaklık yer almıştır. Bu çıkmanın pencere doğraması ile donatılarak iç mekâna, çiçek penceresi olarak katıldığı konut örneği, dönemin Bursa konuta diğer bir zenginlik katmaktadır(11).

Çatı bitişleri; Konutların çatı bitişlerinde alınlık veya saçaklı çatı bitişi ile karşılaşılır. Alınlıklar yalındır ve yer aldığı çıkma veya cumbanın formunu taşır. Alınlıklı binalarda binanın alt katında başlayan yivli düşey kolonları anımsatan cephe elemanları çatı bitişinde son bulmuş, ayrıca bu

süslemelere teras korkuluğunda da yer verilmiştir. Çatı teraslarında ve katlarda parapet duvarı yerine çeşitli formda korkuluk kullanıldığı görülür. Alınlıklı çatı bitişli konutların kat adedi fazla olanlarının çatı bitişlerinde saçak niteliğindeki çıkma üzerinde alın duvarına kat profili üzerinden başlayan parapet niteliğindeki alın duvarı içeri çekilerek yer verilmiştir. Saçak niteliğine sahip konutlarda bina yüzeyi ile saçığın dik açılı olarak kesiştiği, dik açı konumunda, yüzey de geleneksel Bursa evlerinde görülen iç bükey – yatay profilleri anımsatan profiller yer alır(12).

Sıva,silme ve kabartma süsler; Cephede edelputz (edel sıvası) sıvalı yüzeyler genellikle renksizdir ancak filizi yeşil ve açık pembe renkleri ile de bu sıva kimi örnekte yer alır. Yüzeyde fuga kullanılarak, yalı baskısının görünümü kazandırılan cepheler ve ahşap cephe karakteristiğini anımsatan cephe bezemeleri ile de geçmişe atıf yapıldığı gözlenir(13).

4.Sonuç

Cumhuriyet Sonrasından 1950'ye kadar olan dönemde Bursa'da inşa edilmiş konutların cephe oluşumları, mimarilerinin bir parçası olarak, kent duvarlarında yer alır. Günümüz yaşam koşullarında kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen bu konutlar, kentin görsel belleği görevini de üstlenir. Aynı zamanda kentin kültürel sürekliliğinin göstergesi olan bu binalar, inşa edildikleri dönemin yapımsal yeniliklerinin öncüsüdürler. Kâgir yığma ve betonarme karkas taşıyıcı sistemin Bursa'da ilk örnekleri olan binalara, dönemin akılcı çözümlenmesi ve toplumsal beğenisi de yansır. Saha çalışmasında elde edilen veriler kuramsal yaklaşım ile incelendiğinde bu konutların belgesel-yaşamsal-üslupsal-kentsel ve tarihi doku ve fiziksel değer taşıdığı ile karşılaşılır.

İnşa edildikleri dönemin siyasi ve fiziksel koşullarının yansımaları olan konutlar, XX. yy ortalarında kentin fiziksel gelişim ve değişimlerinin **belgesi değeri** taşırlar. Döneminin mekânsal kurgusu bağlamında oluşan cephe oluşumları, yaşamsal kurgunun verisi **mekânsal değer** yanı sıra cephede yer alan bezeme ve düzenlemelerde karşılaşılan mimari akım ve eğilimlerin yansımaları sonucu **üslupsal değere** sahiptir. İncelenen dönem konutu, Cumhuriyet sonrası dönemin kentsel dokusunda, caddelerinde ve sokaklarında yer alan binaların kent duvarına katkıları ile **kent tarihi değeri**, strüktürel dayanıklılığı ile de **fiziki değer** taşır.

Bursa'da inşa edildikleri dönemde, çevrelerinde yoğun olarak mevcut olan geleneksel sivil mimarlık örneklerine, gerek atıfta bulunarak gerekse gabarilerine yaklaşan cephe oluşumları ile yapılaşmış çevreye duyarlı bir mimari oluşum sergilerler. Bu konutların fonksiyon ve çevreye yaklaşımı ile oluşan mimari sürekliliği, konuta değer kazandırır. Mekânsal ve biçimsel kurgu ile bütünleşen yapısal sağlamlık, binaların özgün mimarinse değer katar. Özellikle geleneksel dokular içinde ve bir arada yer almaları ile de kentsel dokunun bileşeni oldukları gibi toplumun sosyo-kültürel değişimini de plan şemaları ile yansıtırlar. Bu konutların yeniden kullanımlarında işlevsel değişikliğe mekânsal, üslupsal ve fiziki sağlamlıklarını bozmama koşulu ile müsaade edilmeli, yapısal ömrü doldurmadığı takdirde fiziki değişikliğe de izin verilmemelidir. Taşınmaz kültür varlığı olarak değer taşıyan bu konutlar, modernleşme yolunda toplumsal olarak sarf edilen sürenin birer belgesidir. Bu nedenle gelecek kuşaklara aktarılması gerekli değerlere sahiptirler ve geleceğe aktarılması gerekli birer belge olarak kentlerimizde yer almaktadırlar.

İncelenen Konut Örnekleri

Dar Sokak No:2 (Kapalı çıkmalı konut örneği)

Köprü sok.no:6 (135 ada-57 parsel) Açık çıkmalı,
Art-deco stilinde konut örneği

Bahçe Sk no:18 (103 ada-25 parsel)
Açık pencere çıkmalı konut örneği

Asmaaltı Sokağı no:5 (347 ada-8 parsel)

İmaret Sokak no:9 (370 ada-10 parsel)
Katlı kapalı çıkmalı konut örneği

Sakaldöken Caddesi no:24(103ada-24 parsel)

Çekirge Caddesi

Kaynaklar :

- (1) Aslanoğlu, İ. (1988) Modernizm Tanımı Sınırları Erken Yirminci Yüzyıl Mimarlığında Farklı Tavrılar, *O.D.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1) ,60-63.
- (2) Sözen, M. (1984) **50 Yıllık Türk Mimarisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- (3) Aslanoğlu, İ. (1984) **Birinci ve İkinci Milli Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler**, *Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- (4) Sözen, M. ve Tapan, M.,(1975) **50 Yıllık Türk Mimarisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- (5) Eruzun C 1985 **“Kültürel Süreklilik İçinde Türk Evi”** Mimarlık Dergisi IV, İstanbul
- (6) Çelik Palas Oteli, G. Mongeri-H. Tümer, 1930-1932, Bursa Fotoğraf: Kaprol T arşivi (1995)
- (7) Onat, E. (1949) Yapı Kredi Bankası, Bursa Şubesi, *Arkitekt Dergisi*, (209-210), 97
- (8) Levent, T. ve diğ. (1994) **“Bursa Metropolitan Alan Planlama Çalışmaları”**, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- (9) (10) (11) (12) (13) Kaprol T (2000) **“Bursa’da 1930-1950 Yıllarında İnşa Edilmiş Konutların Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesinde Tipolojik Bir Yöntem Denemesi”** Yayınlanmamış, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Programında hazırlanmış doktora tezi
- (10) Alsaç Ü (1976) **“Türkiye’deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi”** K.T.Ü Atelyesi, Trabzon
- (11) Alsaç, Ü. (1991) **İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi**, *Arkitekt Dergisi*, 10,42-48.
- (12) Çavdar, T. (1973) **Türkiye’de Toplumsal ve Ekonomik Gelişimin 50 Yılı**, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- (13) Denel, S. (1982) **Batılma Süresince İstanbul’da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri**, O.D.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Ara Yayınları, Ankara.
- (14) Kıray, M. (1992) **Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye’ye Has Bazı Eğilimler**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- (15) Antel, İ.C. (1996) **Cumhuriyet Bursa’sının Görsel Tarihçesi 287, Bir Masaldı Bursa**, E. Yenal (Derl.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,287
- (16) İncelenen konut örneklerine ait fotoğraflar 1995 yılında Kaprol T tarafından çekilmiştir.